

Maidosta maitoon – hankkeen aloituskyselyn tulokset

Kysely kuuluu Maidosta maitoon – hankkeeseen ja sen tavoitteena oli selvittää eteläpohjalaisilla lypsykarjatiloiilla käytössä olevia toimintatapoja ketoosin tunnistamisessa, hoidossa ja ennaltaehkäisyssä. Kyselyyn vastanneista 71 tilasta noin puolet oli lehmälukumäärältään alle 40 lehmän tiloja, noin neljäsosa 40–70 lehmän tiloja, ja viidesosa yli 70 lehmän tiloja. Yli 70 lehmän tilat on kyselyn tuloksissa mainittu suurina tiloina. Lehmämäärän lisääntyessä kasvoi niin ketoositilojen kuin piilevää ketoosia epäilevien tilojen osuus. Alle 40 lehmän tiloista noin puolella oli ollut ketoosia tai epäilivät ketoosia kun vastaava osuus suurilla tiloilla oli lähes 90 prosenttia.

Lehmälukumäärä	kpl	Osuus vastaajista	Ketoositilojen määrä	Piilevää ketoosia tilallaan epäilee
alle 40	37	52 %	59 %	51 %
40-70	20	28 %	65 %	70 %
yli 70	14	20 %	86 %	93 %
Yhteensä	71		66 %	65 %

Taulukko 1: Kyselyyn vastanneet tilat

Käytännöt liittyen ketoosiin sekä piilevään ketoosiin

Tunnistaminen

Ketoosia sairastavat lehmät tunnistetaan tiloilla hyvin. Piilevän ketoosin tunnistaminen on haastavampaa sillä oireet eivät ole selkeästi havaittavissa. Vastaajista vajaa 80 % tunnistaa piilevän ketoosin, noin kuusi prosenttia ei tunnista sitä ollenkaan. Suurista tiloista piilevän ketoosin tunnistaa 93 %. Kyselyn vastaajista kaksi kolmasosaa epäili karjassaan esiintyvän piilevää ketoosia, suurista tiloista lähes kaikki. Piilevään ketoosiin sairastuneiden lehmien osuudeksi yli puolet vastaajista epäili 10 % ja kolmasosa tiloista 10 - 30 %.

Yleisimpiä ketoosin ja piilevän ketoosin tunnistamiskeinoja ovat syönnin, maitomäärän ja eläinten käyttäytymisen tarkkaileminen sekä asetonin hajun havaitseminen eläinten hengityksestä. Kuntoluokan tarkkailua pidetään tunnistuskeinona melkein puolella vastanneista tiloista. Poikimahalvaukset ja hedelmällisyysongelmat ovat tunnistuskeinoina noin kolmanneksella tiloista, maidon pitoisuuksien tarkkailu noin neljäsosalla tiloista. Ketoositestit ovat käytössä vain reilulla kymmenesosalla tiloista, suurista tiloista noin kolmasosalla.

Useimmiten ketoosia sairastavat lehmät havaitaan oireiden perusteella. Seuraavaksi yleisin diagnosointikeino on eläinlääkärin toteama, harvinaisinta on ketoosin havaitseminen itse näytteiden perusteella. Näytteiden perusteella diagnosoiminen on yleisempää suurilla tiloilla.

Piilevää ketoosia voidaan havaita erilaisten näytteiden avulla (maito, virtsa ja veri). Kolmannes kyselyyn vastanneista tiloista on mitannut ketoosia jollain tavoin. Testikeinoista yleisimmät ovat

jauheen ja liuskan avulla maidonäytteestä mittaaminen, sekä esimerkiksi maitomäärien tarkkailu. Lisäksi jonkun verran käytetään apuna Herd Navigatoria ja verikokeita.

Hoito

Ketoosia hoidetaan useimmiten energialiusten avulla, eläinlääkärin hoidoilla ja muuttamalla ruokintaa. Ruokinnan muutoksia ovat esimerkiksi herutuskauden energiaruokinnan lisääminen, umpieläinten ruokinnan korjaaminen ja sairastuneille eläimille kuivan heinän tarjoaminen. Toimenpiteitä, joita ketoositapaukset ovat aiheuttaneet, ovat eläinten poistot ja tuotoksen nousun tarkka seuranta.

Piilevän ketoosin hoidossa merkittävimmät keinot ovat energialiusten käyttö ja muutokset ruokinnassa. Eläinlääkärin hoidot sen sijaan ovat huomattavasti harvinaisempia kuin akuutin ketoosin hoidossa. Piilevä ketoosi jää noin viidesosassa tapauksista kokonaan hoitamatta.

Toimenpiteet		
	Ketoosi, osuus vastanneista tiloista	Piilevä ketoosi, osuus vastanneista tiloista
Energialiusten käyttö	87 %	74 %
Eläinlääkärin hoidot	68 %	17 %
Muutokset ruokinnassa, mitä?	30 %	28 %
Jotain muuta, mitä?	26 %	6 %
Eläinten uudelleen ryhmittely	6 %	6 %
Ei ole aiheuttanut toimenpiteitä	0 %	19 %

Taulukko 2: Ketoosien hoito

Ennaltaehkäiseminen

Ketoosin ennaltaehkäiseminen on taloudellisesti tärkeää. Piilevänä esiintyessään ketoosi muun muassa vähentää maitotuotosta nopeasti ja riski sairastua muihin tauteihin kuten kohtu- tai utaretulehdukseen kasvaa. Myös todennäköisyys enneaikaiselle poistolle on suurempi.

Tiloilla koettiin ruokinnalliset ennaltaehkäisykeinot muita keinoja tärkeämmiksi. Ruokinnallisista keinoista eniten käytössä ovat väkirehutason nosto poikimisen jälkeen, lypsykaudella vapaa rehun saatavuus, lisäaineiden antaminen poikimisen yhteydessä, sekä energialisän antaminen poikimisen jälkeen. Myös hyvälaatuinen säilörehu, tunnutusruokinta sekä ruokintasuunnitelmien teettäminen ja noudattaminen nousivat tärkeiksi ennaltaehkäisykeinoiksi.

Ruokinnallisista ennaltaehkäisykeinoista tärkeimmiksi vastaajat arvottivat väkirehutason noston poikimisen jälkeen, poikimisen yhteydessä ja poikimisen jälkeen annettavat lisäaine- ja energialisät. Tunnutusruokinta oli vastaajien mielestä yksi tärkeimmistä keinoista ennaltaehkäistä ketoosia ja silti se oli käytössä vain noin puolella tiloista.

Muista kuin ruokinnallisista keinoista yleisimmin ovat käytössä säännöllinen sorkkahoito, umpilehmien osastointi, sekä poikimisten valvonta ja ontumisten seuranta. Lisäksi kiinnitetään huomiota lehmien elinympäristön toimivuuteen: tarpeeksi riittävän kokoisia parsia ja kuiviketta sekä pitävät, kuivat lattiat. Avoimissa vastauksissa mainittiin muun muassa omat osastot tunnutettaville ja vastapoikineille, rehun varastamisen rajoittaminen (parsinavetat erityisesti) ja käyttäytymisen seuranta.

<u>Ketoosin ja piilevän ketoosin ennaltaehkäisyn ruokinnalliset keinot:</u>	Ennaltaehkäisykeino käytössä, osuus vastanneista tiloista
Väkirehutason nosto poikimisen jälkeen	77 %
Lypsykaudella vapaa rehun saatavuus	75 %
Poikimisen yhteydessä tarpeenmukaisten lisäaineiden antaminen	72 %
Energialisä poikimisen jälkeen	66 %
Hyvä säilörehun säilönnällinen laatu	62 %
Tunnutusruokinta	56 %
Ruokintasuunnitelmien säännöllinen teettäminen ja niiden noudattaminen	54 %
Säilörehuanalyysien teettäminen kuukausittain	28 %
Säilörehun D-arvo tuotoskauden ja umpikauden vaiheeseen sopiva	27 %

Taulukko 3: Ketoosien ennaltaehkäisyn ruokinnalliset keinot

<u>Ketoosin ja piilevän ketoosin ennaltaehkäisyn muut keinot:</u>	Ennaltaehkäisykeino käytössä, osuus vastanneista tiloista
Säännöllinen sorkkahoito	69 %
Umpilehmille oma osasto tai vierekkäiset paikat parsinavetassa	54 %
Poikimisen valvonta	52 %
Ontumisen seuranta ja hoito	49 %
Makuuparsi jokaiselle lehmälle	45 %
Kuntoluokka umpikaudella keskimäärin 3,5	43 %
Väljä parsien mitoitus, riittävä kuivitus	40 %
Pitävä ja kuiva lattia	40 %
Kuntoluokka alkulypsykaudella keskimäärin 3	34 %
Ruokintapöytätilaa paljon suhteessa eläinmäärään	27 %
Avoimet vastaukset	25 %

Taulukko 4: Ketoosien ennaltaehkäisyn muut keinot